

OVER SLOW ART IN MUSEA

EXPERT TALK MET KATRIJN D'HAMERS – 8 MEI 2024

Katrijn D'hamers is een ervaren adviseur participatie en diversiteit, met expertise op het gebied van meerstemmigheid, inclusief werken, diversiteitsplanning, participatie van kansengroepen, gecontesteerd erfgoed, erfgoededucatie voor NT2 en OKAN, slow art en beeldredactie voor tijdschriften. Met een achtergrond in communicatiewetenschappen en sociale en culturele antropologie aan de KU Leuven, heeft ze haar expertise verder ontwikkeld tijdens haar werk bij het Intercultureel Centrum voor Migranten en het Vlaams Centrum voor Volkscultuur. Sinds 2008 werkt ze bij FARO, het Vlaams Steunpunt voor Cultureel Erfgoed, waar ze zich toelegt op het bevorderen van diversiteit en meerstemmigheid in de cultureel erfgoedsector.

Tijdens ons gesprek toont Katrijn interesse in mijn methodiek en moedigt me aan om mijn methodiek verder uit te werken. Ze overwoog hoe ik mijn aanpak marketinggewijs zou kunnen verspreiden. Als het gepromoot wordt als een soort therapeutische of welzijnsgerichte sessie, zou dat misschien te ambitieus of te drempelverhogend kunnen zijn. Als het echter wordt gepresenteerd als een kans om een nieuwe ervaring op te doen, lijkt het haar wel realistisch. We bespreken hoe musea slow art kunnen integreren in hun programma's om diversiteit en betrokkenheid te bevorderen. Katrijn biedt inzicht in de benadering van musea ten opzichte van het concept van slow art. Ze benadrukt dat musea slow art niet alleen omarmen vanwege de directe impact op het welzijn van bezoekers, maar eerder als een interne motivatie om de collectie in te zetten voor het welzijn. Musea communiceren dit welzijnsaspect niet altijd expliciet naar hun bezoekers, maar benadrukken eerder het idee van vertraging en een andere manier van kunst ervaren. Hoewel sommige musea specifieke slow art-sessies aanbieden voor kwetsbare groepen in samenwerking met relevante organisaties, is het over het algemeen een open aanbod waarbij bezoekers worden uitgenodigd om deel te nemen aan vertragingen en activiteiten. Het woord "slow art" zelf kan mensen afschrikken vanwege de associatie met zweverigheid, waardoor musea soms andere woorden kiezen om het concept te beschrijven. Katrijn heeft het ook over de groeiende bekendheid van slow art in Vlaanderen, zij het geleidelijk, met musea die verschillende benaderingen hanteren om het toegankelijk te maken voor een breder publiek.

Katrijn werpt tijdens ons gesprek ook een licht op de belangrijke vraag wie verantwoordelijk is voor het begeleiden van slow art-sessies in musea, vooral met het oog op de betrouwbaarheid van de begeleider, met name bij kwetsbare groepen. Er wordt benadrukt dat het essentieel is om begeleiders te hebben die vertrouwd zijn met de doelgroep en in staat zijn om subtiele signalen op te vangen. In veel musea zijn er gidsen die zich willen specialiseren in slow art en die aangeven dat deze methodiek hen ligt. Dit vraagt echter om ondersteuning vanuit het museum om deze kansen te benutten en de gidsen de nodige opleiding en ruimte te bieden. Hierbij benadruk ik zelf ook het belang van een goed lichaamsbewustzijn en een rustige houding bij de gidsen om de deelnemers effectief te kunnen begeleiden tijdens slow art-sessies.

Katrijn vertelt over het gebruik van externe specialisten versus interne medewerkers bij het begeleiden van slow art evenementen in musea. Het valt op dat musea vaak externe specialisten zoals therapeuten, mindfulness coaches of yoga instructeurs inschakelen voor deze activiteiten, omdat de interne medewerkers mogelijk niet de benodigde vaardigheden hebben of omdat het tijd kost om zich deze eigen te maken. Er wordt benadrukt dat het niet voldoende is om slechts een training te volgen om meteen daarna een groep te kunnen begeleiden, omdat echte bekwaamheid vereist dat men zelf ervaring heeft opgedaan met de praktijk. Dit creëert een spanningsveld tussen het inschakelen van externe specialisten en het stimuleren van interne medewerkers om zelf slow art te begeleiden. Interne medewerkers die ervoor kiezen om zelf sessies te leiden, moeten hun eigen grenzen bewaken en zich bewust zijn van wat binnen hun capaciteiten ligt. Het blijkt dat er nog veel wordt geëxperimenteerd met deze twee benaderingen, waarbij medewerkers die ervoor kiezen om zelf te begeleiden, vaak opleidingen hebben gevolgd of veel ervaring hebben opgedaan over een langere periode.

We bespreken ook hoe museumgidsen en educatieve medewerkers betrokken kunnen worden bij slow art-praktijken. Opnieuw gaat het over het belang van authenticiteit en vertrouwen van gidsen of begeleiders bij het aanbieden van slow art-ervaringen. Dit leidt tot vragen over wie deze activiteiten moet leiden en hoe gidsen louter bepaalde elementen uit deze methodiek kunnen integreren in reguliere rondleidingen. De methodiek werkt ook niet voor alle deelnemers op dezelfde manier. Soms kan louter het veranderen van perspectief in de methodiek ook veel inzichten bieden aan minder lichaamsgerichte deelnemers. Katrijn en ik zijn het erover eens dat het belangrijk is om verschillende benaderingen te bieden, afhankelijk van de doelgroep en het niveau van betrokkenheid.

Er zijn daarbij ook uitdagingen qua kosten van het implementeren van dergelijke methodieken in musea. 2,5 uur maal minstens € 70 per gids is al een hoge kostprijs, los van een opleiding om de methodiek te kunnen begeleiden. In het gesprek wordt door Katrijn benadrukt dat musea zich inspannen om slow art activiteiten zo toegankelijk mogelijk te maken voor het publiek. Een belangrijk voorbeeld hiervan is de jaarlijkse Slow Art Day, waar musea verschillende benaderingen hanteren om deelname te vergemakkelijken, variërend van gratis toegang tot het vragen van een kleine bijdrage. Het organiseren van dergelijke activiteiten brengt echter kosten met zich mee, die vaak worden verhaald op de deelnemers, ondanks dat musea soms bijdragen aan de kosten. Deze activiteiten worden meestal als eenmalig beschouwd en vinden plaats bij speciale gelegenheden, zoals de start van een nieuwe tentoonstelling. Hoewel musea zich inzetten voor welzijnsgerelateerde projecten, zoals workshops over object handling en mindfulness, vinden uitgebreide activiteiten, zoals de methodiek die ik ontwikkelde, minder vaak plaats.

Duidelijke communicatie over de activiteiten is essentieel en musea kunnen meerstemmige en diverse perspectieven op kunst bieden door slow art-gerelateerde methodieken te omarmen. Katrijn verwijst naar creatief schrijven als voorbeeld van een slow art-sessie in het museum, waarbij deelnemers zich voor een halve dag kunnen inschrijven om over kunstwerken te schrijven tegen betaling van een vergoeding, meestal rond de €25. Ze benadrukt de uitdaging om de juiste doelgroep aan te trekken voor dergelijke activiteiten. En wijst erop dat mensen die al bezig zijn met mindfulness of die een neiging hebben om te vertragen in hun leven, mogelijk geïnteresseerd zijn in slow art. Een belangrijke uitdaging is echter om de verwachtingen van de deelnemers duidelijk te communiceren, gezien slow art vaak complex is en veel uitleg vereist. Ze suggereert dat het model van creatief

schrijven interessant kan zijn, aangezien het diverse invalshoeken biedt en het museum een meerstemmigheid oplevert. Katrijn benadrukt dat zulke activiteiten zowel dienen om op een andere manier naar kunst te kijken als om kunst te beleven.

Het gesprek richt zich ook op de uitdagingen waarmee musea worden geconfronteerd bij het integreren van slow art in hun reguliere werking. Over het algemeen blijft slow art beperkt tot jaarlijkse evenementen, zoals op Slow Art Day. Enkele musea proberen echter meer structurele inspanningen te leveren, zoals het FOMU met hun Slow Focus en het Ieper Museum met goudvismomenten op verschillende momenten. Toch blijkt het programmeren van slow art-activiteiten als zodanig zeldzaam te zijn, met gidsen die tijdens rondleidingen weliswaar gebruik maken van Visual Thinking Strategies (VTS) en mindfulness, maar niet specifiek slow art programmeren. Katrijn suggereert dat slow art mogelijk beter past in een apart programma, waar mensen zich voor kunnen inschrijven of op de dag zelf kunnen deelnemen, maar benadrukt dat dit wel tijd en toewijding vergt, niet iets waar mensen zomaar even bij kunnen aansluiten. Met Katrijn bespreek ik ook waarom ik het vreemd vind dat slow art nog niet de populariteit heeft verworven die men zou verwachten, ondanks de groeiende behoefte aan mindfulness in de samenleving. Katrijn merkt op dat groepen vaak bepaalde verwachtingen hebben wanneer ze een museum bezoeken, zoals het bekijken van het hele museum en het ontvangen van een rondleiding. Dit kan ervoor zorgen dat mensen denken dat slow art niet voor hen is. Ook zouden lange sessies misschien niet voor iedereen geschikt zijn, omdat ze veel tijd vergen.

Katrijn benadrukt dat slow art als aparte activiteit moet worden aangeboden en noemt enkele experimenten die musea hebben uitgevoerd, zoals het verstrekken van kijktips aan individuele bezoekers tijdens exposities. Ze oppert verschillende manieren om slow art op verschillende niveaus te benaderen, waaronder het programmeren van specifieke sessies, het verstrekken van kijktips en het bieden van opleidingen voor gidsen. Katrijn wijst ook op het belang van het verstrekken van duidelijke informatie over slow art, zoals via de geactualiseerde versie van de erfgoedwijzer van Faro. Het gesprek met Katrijn illustreert de complexiteit en de verschillende benaderingen die nodig zijn om slow art succesvol te integreren in de museumpraktijk.

Een nieuwe vormingsreeks over erfgoed en welzijn benadrukt het belang van het lichaam in verschillende aspecten van erfgoedwerk, met onderwerpen als gezondheid, kunst en ambacht, reminiscentie, storytelling en mindfulness. Deze vormingsreeks biedt een brede kijk op hoe erfgoedpraktijken kunnen bijdragen aan het welzijn van diverse groepen, zowel binnen als buiten de museummuren.

Katrijn merkt op dat, hoewel er weinig specifiek onderzoek is naar slow art in musea, er veel onderzoek bestaat naar mindfulness in het algemeen. Ze benadrukt het belang van het betrekken van het lichaam bij kunstervaringen en wijst op musea die slow art integreren in hun beleid, zoals het IMMA in Dublin (<https://imma.ie/learn-engage/imma-horizons/>). En deelt enkele publicaties en bronnen die relevant zijn voor het onderzoek, met name boeken over mindfulness en kunst.

Katrijn maakt deel uit van een collega-groep voor slow art, met musea die al ervaring hebben met het programmeren van slow art. Het doel is om ervaringen te delen en mogelijk nieuwe ideeën te presenteren. Hierbij is er ook ruimte om deel te nemen aan praktische ervaringen, zij het in verkorte vorm. Katrijn nodigt me uit om mijn methodiek hier te komen pitchen en wijst daarbij op het belang van duidelijkheid aan de musea met betrekking tot wie de methodiek kan begeleiden, de duur ervan en welke feedback er kwam van de deelnemers tijdens de experimenten.

Wat neem ik mee uit dit gesprek?

- Het is belangrijk om te blijven geloven in de waarde ervan en te vertrouwen op mijn eigen ervaring en inzicht in het veld, ondanks de complexiteit rond slow art.
- De inzichten over hoe de methodiek marketinggewijs verspreid kan worden: communiceren als nieuwe ervaring en niet over 'welzijnsgericht' of 'slow art' spreken.
- Musea omarmen slow art voornamelijk vanuit een interne motivatie om de collectie in te zetten voor het welzijn van bezoekers, hoewel dit aspect niet altijd expliciet wordt gecommuniceerd. Het is belangrijk om dit mee te nemen in de communicatie naar musea als stakeholders voor dit onderzoek.
- Bepalen wie verantwoordelijk is voor het begeleiden van de methodiek, vooral met het oog op de betrouwbaarheid van de begeleiders, vooral bij kwetsbare groepen. Mogen opgeleide gidsen ook gewoon delen uit de methodiek gebruiken?
- De methodiek werkt niet voor alle deelnemers op dezelfde manier. Soms kan louter het veranderen van perspectief in de methodiek ook veel inzichten bieden aan minder lichaamsgerichte deelnemers. Misschien is het belangrijk is om verschillende benaderingen te bieden of toe te laten, afhankelijk van de doelgroep en het niveau van betrokkenheid.
- Uitdagingen met betrekking tot kosten en toegankelijkheid in het achterhoofd houden bij implementatie. Musea spannen zich in om deze activiteiten zo toegankelijk mogelijk te maken.
- De uitnodiging van Katrijn om de methodiek te komen pitchen bij de werkgroep rond slow art. Kan een goede gelegenheid zijn voor communicatie naar de stakeholders toe.

Wat laat ik los na dit gesprek?

- Mijn zorgen over de acceptatie en populariteit van mijn methodiek, aangezien het belangrijk is om geduldig en realistisch te blijven over de groei ervan.
- De behoefte aan onmiddellijke brede acceptatie van slow art, aangezien het een proces is dat tijd en continue inspanning vergt van musea om te integreren in de museumpraktijk. Dat is niet mijn taak als kunsteducator.
- Mogelijke twijfels over de implementatie van slow art vanwege de uitdagingen rond kosten en het vinden van geschikte begeleiders, aangezien het belangrijk is om stap voor stap te werken en samen te blijven experimenteren.